

МИКОЛА ВЕСЕЛОВ

Донецький державний університет
внутрішніх справ
професор кафедри державно-правових
дисциплін
Криворізького навчально-наукового
інституту,
доктор юридичних наук, професор

ДАР'Я ЄДНАК

Донецький державний університет
внутрішніх справ
студентка 2 курсу
Криворізького навчально-наукового
інституту

**ОРГАНІЗАЦІЯ НАВЧАННЯ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ З ПИТАНЬ
ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ В ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ ІЗ
СПЕЦИФІЧНИМИ УМОВАМИ НАВЧАННЯ В УМОВАХ ВІЙНИ**

Аналітики констатують, що відсутність очікуваних злочинною владою країни-агресора результатів через дії наземних сил на полі бою змушують її злочинний уряд вдаватися до більш терористичної тактики ведення війни, спрямованої на ураження цивільних об'єктів. Під удар потрапляють не тільки будівлі органів публічного адміністрування, об'єкти транспортної системи, енергетики, водопостачання, промисловості, а й житлові будинки, що призводить до загибелі та поранення українців. Поряд з налагодженням сучасної системи протиповітряної оборони, ефективним способом і засобом захисту населення країни від загроз авіаційного та ракетного ураження залишається система своєчасного оповіщення та використання захисних споруд цивільної оборони (цивільного захисту) [1, с. 101].

Проте навіть за наявності зазначених компонентів система цивільного захисту населення не може бути ефективною та цілісною без системних заходів з навчання населення діям у надзвичайних ситуаціях.

На сьогодні українське законодавство залежно від «аудиторної спрямованості» передбачає три напрями здійснення навчання населення діям у надзвичайних ситуаціях: 1) за місцем роботи – працюючого населення; 2) за місцем навчання – здобувачів освіти; 3) за місцем проживання – непрацюючого населення (ст. 39 Кодекс цивільного захисту України (далі – КЦЗУ)). При цьому обов'язок організації навчання таким діям здобувачів вищої освіти закон покладає на «центрального орган виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері освіти і науки, який розробляє та затверджує навчальні програми з вивчення заходів безпеки, способів захисту від впливу небезпечних факторів, викликаних надзвичайними ситуаціями, з надання домедичної допомоги за погодженням із центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері цивільного захисту, та на заклади освіти, що забезпечують здобуття освіти відповідного рівня» [2].

У законі зазначено, що Порядок здійснення навчання населення діям у надзвичайних ситуаціях встановлюється Кабінетом Міністрів України. При цьому, відповідно до ст. 41 КЦЗУ навчання здобувачів вищої освіти діям у надзвичайних ситуаціях та правилам пожежної безпеки є обов'язковим і здійснюється під час освітнього процесу за програмами навчальних дисциплін та планами об'єктових тренувань з питань цивільного захисту за рахунок коштів, передбачених на фінансування закладів освіти, що забезпечують здобуття освіти відповідного рівня. Згідно з Порядком, затвердженим Постановою Кабінету Міністрів України від 26.06.2013 р. № 444 підготовка студентів закладів вищої освіти до дій у надзвичайних ситуаціях здійснюється за нормативними навчальними дисциплінами «Безпека життєдіяльності» та «Цивільний захист», які відповідно передбачають:

а) формування у здобувачів вищої освіти на початковому рівні (короткому циклі), першому (бакалаврському) рівні знань, умінь та навичок щодо забезпечення необхідного рівня безпеки у надзвичайних ситуаціях відповідно до майбутнього профілю роботи, галузевих норм і правил;

б) формування у здобувачів вищої освіти на другому (магістерському) рівні умінь з превентивного і аварійного планування та управління заходами цивільного захисту [3].

В межах цього дослідження увагу була зосереджена на підготовці конкретної категорії здобувачів вищої освіти – курсантів вищих навчальних закладів системи МВС України. Підготовка даної категорії здобувачів (на певних рівнях вищої освіти) для подальшої служби на посадах середнього та вищого складу Національної поліції України здійснюється закладами вищої освіти із специфічними умовами навчання.

На сьогодні під час повномасштабної війни в Україні, поліцейські не лише надають передбачені Законом України «Про Національну поліцію» поліцейські послуги у сферах забезпечення публічної безпеки і порядку, охорони прав і свобод людини і т. ін., а й виконують низку інших дій, необхідних в умовах постійного терору мирного українського населення та об'єктів інфраструктури повітряними атаками з боку ворога. Адже одними з перших, хто прибуває на місце скоєння «військових злочинів» – влучання ворожих ракет, дронів-камікадзе, керованих авіаційних бомб (поза межами ведення активних бойових дій) є саме поліцейські. Як бачимо з численних викладів в Інтернеті та соціальних чатах відеозаписів зі службових боді-камер поліцейських, в такі моменти вони не лише фіксують «прильоти», завдані руйнування, обмежують доступ сторонніх осіб до небезпечної зони, а й всіляко намагаються допомогти розбирати завали, рятувати постраждалих громадян. Втім ці та інші дії, пов'язані з цивільним захистом населення вимагають не тільки оперативності, а й певних тактичних знань та навичок, щоб не наразити не себе, ні інших осіб на додаткову небезпеку у таких надзвичайних ситуаціях.

Тож, виконання вимог законодавства щодо навчання населення, особливо представників правоохоронних органів до дій щодо цивільного захисту населення в умовах війни стають не лише формальністю, а об'єктивною необхідністю.

Навчання здобувачів вищої освіти (і стосовно курсантів закон не робить в цьому виключення) відбувається за освітніми програмами, які повинні містити: перелік освітніх компонентів; їх логічну послідовність; вимоги до рівня освіти осіб, які можуть розпочати навчання за цією програмою; кількість кредитів ЄКТС, необхідних для виконання цієї програми, а також очікувані програмні результати навчання (компетентності), якими повинен оволодіти здобувач вищої освіти. Сукупність вимог до освітніх програм вищої освіти, які є спільними для всіх освітніх програм у межах певного рівня вищої освіти та спеціальності містить відповідний стандарт вищої освіти (ст.ст. 9-1, 10 Закону України «Про вищу освіту») [4].

На прикладі аналізу стандартів вищої освіти України першого (бакалаврського) та другого (магістерського) рівнів за спеціальністю 262 «Правоохоронна діяльність» можна побачити, що ані спеціальні (фахові, предметні) компетентності, ані пов'язані з ними очікувані результати навчання не передбачають безпосереднє набуття здобувачами вищої освіти необхідних знань та навичок щодо дій, пов'язаних з цивільним захистом населення в звичайних та екстремальних умовах. Такі результати навчання як: (PH7) «Здійснювати координацію діяльності суб'єктів забезпечення публічної безпеки і порядку, а також комунікацію з фізичними та юридичними особами з метою своєчасного реагування на кримінальні злочини, адміністративні правопорушення та події»; (PH12) «Адаптуватися і ефективно діяти за звичних умов правоохоронної діяльності та за умов ускладнення оперативної обстановки», – лише побічно можуть обумовлювати включення відповідних освітніх компонент (навчальних дисциплін) до відповідних освітніх програм. Ознайомлення з більшістю освітніх програм, за якими здійснюється підготовка курсантів-поліцейських у закладах вищої освіти системи МВС України, крім навчальної дисципліни «Надання першої медичної допомоги» (що відповідає (PH19) «Вміти застосовувати процедури надання першої медичної допомоги» Стандарту вищої освіти за спеціальністю 262 «Правоохоронна діяльність» для першого (бакалаврського)

рівня вищої освіти, затвердженого Наказом МОН України від 30.04.2020 р. № 578) інших навчальних дисциплін, пов'язаних з цивільним захистом населення серед обов'язкових компонент не містить.

Отже, можемо констатувати, що організація навчання здобувачів освіти з питань цивільного захисту в закладах вищої освіти із специфічними умовами навчання – курсантів, зараз фактично відсутня. З урахуванням зазначеного методика вирішення зазначеної проблеми повинна передбачати:

1) внесення відповідних змін до змісту стандартів вищої освіти за спеціальностями, за якими здійснюється навчання курсантів для органів Національної поліції;

2) перегляд освітніх програм в закладах вищої освіти зі специфічними умовами навчання на предмет доповнення їх відповідними програмними результатами та освітніми компонентами (навчальними дисциплінами);

3) організація та проведення для вже працюючих поліцейських тренінгів, курсів та навчань з підвищення кваліфікацій або базового навчання саме з питань цивільного захисту населення та тактичної підготовки до дій у надзвичайних ситуаціях.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Веселов, М., & Забєділіна, А. (2023). Цивільний захист населення в умовах воєнного стану. *Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право*, 129(4), 98–114. [https://doi.org/10.31617/3.2023\(129\)09](https://doi.org/10.31617/3.2023(129)09).
2. Кодекс цивільного захисту України : Закон України від 02.10.2012 № 5403-VI. Дата оновлення: 05.10.2023. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5403-17#n720> (дата звернення: 19.10.2023).
3. Про затвердження Порядку здійснення навчання населення діям у надзвичайних ситуаціях : Постанова Кабінету Міністрів України від 26.06.2013 № 444. Дата оновлення: 18.02.2023. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/444-2013-%D0%BF#n9> (дата звернення: 19.10.2023).

4. Про вищу освіту: Закон України від 01.07.2014 № 1556-VII. Дата оновлення: 28.05.2023. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#n1669> (дата звернення: 19.10.2023).

СЕРГІЙ ФЕДЧИШИН

доктор юридичних наук, доцент,
доцент кафедри адміністративного права
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого

**ПОЛІТИЧНА НЕЙТРАЛЬНІСТЬ ЯК ЄВРОПЕЙСЬКИЙ СТАНДАРТ
ПРОФЕСІЙНОЇ ПОЛІЦЕЙСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ**

В умовах реформування Національної поліції України (далі – поліції) відповідно до європейських стандартів важливого значення має аналіз вихідних засад, які покладені в основу поліцейської діяльності. Це стосується й політичної нейтральності як фундаментального принципу діяльності поліції, що зумовлює особливості правового статусу поліцейських і покладає на них певні правообмеження.

Сутність правообмежень щодо політичної нейтральності поліцейських полягає у позбавленні або звуженні для поліцейських прав політичного характеру, якими відповідно до Конституції та інших актів законодавства України наділені інші громадяни України, котрі статусу поліцейських не мають. Правове регулювання вітчизняної моделі політичної нейтральності поліцейських здійснюється низкою законодавчих актів, зокрема Конституцією України (ст.ст. 36, 37 та ін.), законами України «Про національну поліцію» від 02.07.2015 р. (ст. 10), «Про запобігання корупції» від 14.10.2014 р. (ст. 40), «Про політичні партії в Україні» від 05.04.2001 р. (ст. 6), наказом Міністерства внутрішніх справ України «Про затвердження Правил етичної поведінки поліцейських» від 09.11.2016 р. та ін.

Системний аналіз законодавства України дозволяє виокремити такі основні вимоги поліцейських щодо політичної нейтральності: *а) вимоги щодо рівного ставлення та недискримінації*: поліцейські забезпечують захист прав та свобод